

Tre forskellige modeller for offentlig velfærd

For at kunne sammenligne forskellige indretninger af offentlig velfærd, har man i samfundsvidenskaben ofte inddelt de vestlige industrilande i tre forskellige velfærdsmodeller. En velfærdsmodel dækker over et forsøg på at sammenfatte centrale karakteristika for grupper af landes måder at levere, organisere og finansiere velfærd på. Forskellene dækker over, i hvilket omfang hhv. staten, markedet, civilsamfundet og arbejdsmarkedets parter inddrages i opgaveløsningen.

Det var den danske sociolog Gøsta Esping-Andersen der i 1990, som den første, introducerede ideen om at inddele de vestlige industrilande i tre forskellige typer af velfærdsmodeller: En universel-, en residual- og en korporativ model.

Ifølge Esping-Andersen er det udfaldet af de historiske magtkampe på arbejdsmarkedsområdet, der har afgjort, hvordan velfærdsstaterne er blevet indrettet. Arbejderklassen har traditionelt kæmpet for at gøre indkomstfordelingen mere eller mindre uafhængig af arbejdskraftens markedsværdi, som traditionelt fastsættes som forholdet mellem udbud og efterspørgsel. Deres ønske er en velfærdsstat, der reducerer betydningen af individets eller klassens status på arbejdsmarkedet, og som indenfor det kapitalistiske samfunds rammer omfordeler, og skaber en høj grad af markedsuafhængig social sikkerhed, når markedet svigter.

Da arbejderklassen sjældent udgør et politisk flertal i sig selv, må den indgå i politiske alliancer med andre samfundsgrupper. Hvorvidt den har haft held med dette, afgør, hvordan velfærdsstaten er blevet indrettet. I de lande hvor arbejderklassen har haft held til at skabe en politisk alliance med middelklassen, har den opnået målet om en høj grad af omfordeling og stor økonomisk lighed. I de lande hvor alliancen ikke er lykkedes, er omfordelingen lav og den økonomiske ulighed stor.

I de skandinaviske lande, herunder i Danmark, har arbejderklassen haft succes med at skabe en alliance med middelklassen ved at indrette en velfærdsstat, der både tilgodeser arbejderklassens og middelklassens interesser. Der er oprettet en såkaldt universel velfærdsstat, hvor sociale ydelser tilkommer alle i befolkningen på baggrund af deres rolle som samfundsborgere og altså uafhængigt af deres markedsposition. Arbejderklassen har med andre ord sikret en god velfærdsstat for sig selv, ved at bygge en velfærdsmodel som hele befolkningen har gavn af.

I de anglosaksiske lande har arbejderklassen ikke haft held til at skabe en alliance med middelklassen, og den er derfor blevet isoleret og sat uden for væsentlig indflydelse. Resultatet er blevet en velfærdsstat, der kun er for de få – en såkaldt residual velfærdsmodel. Tildeling af ydelser er typisk bestemt af konkrete behov, og således noget som man kun kommer i nærheden af, hvis alle andre muligheder er udtømte. Dermed har middelklassen kun begrænsede fordele af velfærdsstaten, og den bakker derfor ikke projektet op. Middelklassen vender sig i stedet mod markedet, og får sine ønsker om velfærdsgoder tilgodeset på private markeder for forsikring og serviceydelser.

I de kontinentaleuropæiske lande, herunder Tyskland, er arbejderklassen delvist lykkedes med at skabe en alliance med middelklassen, men pga. den stærke kristeligt demokratiske indflydelse har velfærdsstaten fået en noget andet udformning end i Danmark. I disse lande er det ikke den enkeltes medborgerskab, men i stedet den enkeltes arbejdsmarkedstilknytning, der bestemmer retten til-, og størrelsen på, de sociale ydelser man kan modtage. Arbejdsløshedsunderstøttelsen reguleres i Tyskland efter den såkaldte Bismarck-model. Lønmodtagerne betaler via deres arbejdsgiver en obligatorisk procentdel af deres løn til et forsikringsselskab. Staten betaler også ind til denne ordning. En lavtlønnet betaler mindre end en højt lønnet, og den ydelse man modtager i tilfælde af arbejdsløshed, vil derfor også være forskellig. Man sikres altså i kraft af sin status på arbejdsmarkedet. Traditionelt har dette været problematisk for de kvinder, som ikke var på arbejdsmarkedet, da deres livsgrundlag i høj grad har været bundet op på deres ægtefælles status på arbejdsmarkedet.

Staten har til opgave at sikre de borgere, som ikke er dækket ind under forsikringsordningerne på arbejdsmarkedet. På samme måde som i den residuale model skal samfundet først træde til, når 'alle andre muligheder er udtømte'. Her er der dog ikke tale om mulighederne på markedet men derimod mulighederne i familien. Forudsætningen for at familierne er blevet tillagt dette forsørgelsesansvar, har været, at kvinderne typisk har haft en markant lavere arbejdsmarkedstilknytning end i eksempelvis Danmark.

Den nedenstående tabel skitserer de vigtigste kendetegn ved de tre modeller. Det er vigtigt at være opmærksom på, at der er tale om forenkede idealtyper, hvor formålet er at opstille de overordnede og bagvedliggende principper, så disse kan adskilles fra hinanden. Modellerne skal tages med det forbehold, at indretningen af de enkelte velfærdssamfund er meget kompleks, og kan følge principper fra mere end en af de modeller, der opstilles i den nedenstående tabel.

Tabel 1: Tre forskellige velfærdsmodeller

	Den universelle model	Den residuale model	Den korporative model
Typiske lande	Danmark, Sverige, Norge	Storbritannien, USA, Irland	Tyskland, Frankrig
Overordnet formål	Sikre alle	Sikre de svageste	Sikre efter fortjeneste
Finansiering	Primært staten	Private forsikringer. Staten sikrer et minimum for de ikke-forsikrede	Kombination af sociale bidrag fra arbejdsmarkedets parter og staten
Omfordeling mellem de bedrestillede og de dårligt stillede	Høj	Lav	Moderat
Hvem har flest fordele?	De der ikke tjener mange penge, og er ustabilt beskæftiget	De der tjener mange penge og de stabilt beskæftigede	De der tjener mange penge og de stabilt beskæftigede

<p>Hvilken rolle spiller markedet for at sikre borgernes velfærd?</p>	<p>Begrænset: Markedsøkonomiens negative konsekvenser gør, at den kun i lav grad kan sikre borgernes velfærd</p>	<p>Central: Borgerne skal sammensætte deres velfærdsydelse individuelt via forsikringsordninger</p>	<p>Begrænset: Markedet kan i nogen grad sikre borgernes velfærd. Særligt de borgere som er i beskæftigelse</p>
<p>Hvilken rolle spiller staten for at sikre borgernes velfærd?</p>	<p>Central: Staten sikrer alle igennem serviceydelser og omfordelinger gennem skatten</p>	<p><u>Minimal:</u> Staten skal kun sikre dem, der ikke kan klare sig selv</p>	<p><u>Sekundær:</u> Staten giver et tilskud til de obligatoriske forsikringsordninger for de beskæftigede, og sikrer dem, der ikke kan klare sig selv</p>